

Милутин Поповић

ОПШТИНСКИ ИЗБОРИ У БЈЕЛОПОЉСКОМ СРЕЗУ

На парламентарним изборима који су одржани 5. маја 1935. године у бјелопољском срезу први пут је дошао до изражаја утицај комуниста. Без обзира на то што овдје тада није постојала партијска организација, утицај комуниста, студената Београдског универзитета, био је присутан. То се види из чињенице да су комунисти–студенти (родом из бјелопољског среза) дошли за време ових избора и помагали кандидате Удружене опозиције. Не само тада него и пре избора, студенти Београдског универзитета су долазили за време школског распуста у бјелопољски срез и радили на популаризацији комунистичких идеја, активно се залагали у борби против реакције, за мир, слободу, савез са Совјетским Савезом и за побољшавање економских услова живота и рада радних људи, у првом реду радника и сељака, као и градске сиротиње, које је у Бијелом Пољу, и то време, у условима економске кризе, било прилично. У то време, члан партијске организације на Београдском универзитету био је Рифат Бурџовић–Тршо. Он је и за време ових избора дошао у Бијело Поље. Осим њега, дошли су и други студенти, као Бранко Поповић, Бошко Обрадовић, Илија Кљајевић, Нешо и Милија Јоксимовић, Ђамил Сијарић и други.

За време избора у политички живот су се укључили као симпатизери КПЈ и неки радници и занатлије.

На овим изборима су се појавиле у бјелопољском срезу две странке: Југословенска национална странка (ЈНС), на челу са Богољубом–Бошком Јефтићем, и Удружена опозиција (УО), којој је на челу стајао Влатко Мачек. На листи Југословенске националне странке (ЈНС) био је кандидат Сава Микић, а на листи удружене опозиције (УО) Гојко Терић.

Резултат парламентарних избора од 5. маја 1935. године:

Гласачко мјесто	Уписано бирача	Глас. бирача	Богољуб Јефтић (Сава Микић)	Влатко Мачек (Гојко Терић)	Д. Љотић (Шућро Мећедов.)	Бождар Максимовић (Стеван Јаковљевић)
Бијело Поље I	439	311	167	141	–	3
Бијело Поље II	435	325	156	162	–	7
Затон	714	555	435	118	1	1
Крушево	599	480	270	210	–	–
Лозна	587	513	430	83	–	–
Мојковац	645	491	275	216	–	–
Павино Поље	785	658	129	516	–	3
Ресник	801	621	508	112	–	–
Недануси	780	611	328	282	–	–
Савино Поље	823	656	605	51	–	2
Сипање	617	496	418	76	–	2
Шаховићи	775	675	147	528	–	–
СВЕГА:	8000	6382	3868	2459	1	18
Процент	79,78%	60,61%	39,09%	30,09%	0,008%	0,28%

Као што се види из ове табеле, на овим изборима победио је кандидат владине листе Сава Микић, који је и изабран за посланика. На овим изборима испољили су велику приврженост своме народу и неки просветни радници, активно се залажући за УО и њене кандидате. За време ових избора, одржано је више предизборних конференција и зборова са посланичким кандидатом на листи Удружене опозиције, а и без њега – зависно од могућности. То се радило нарочито суботом (пазарни дан, када је у Бијелом Пољу било доста народа).

Истина, приликом ових избора било је разних неправилности, од претњи, уцена и фалсификата, гласање појединих лица на више изборних места. Од укупно 8.000 бирача–гласача, колико је било уписано у бирачке спискове, гласала су само 6.382 или 60,61%; од тога за владиног кандидата Саву Микића 39,09%, а за опозиционог кандидата Гојка Терића 30,09%.

По завршетку ових избора пала је влада Богољуба Јефтића, а дошао је на власт представник крупне буржоазије и председник Југословенске радикалне заједнице (ЈРЗ) Милан Стојадиновић.

Општински избори у Зетској бановини заказани су 22. новембра 1936. године. Тада је председник владе био Милан Стојадиновић, председник Југословенске радикалне заједнице (ЈРЗ). Он је желео да „опипа пулс“, како би доцније могао да распише и парламентарне изборе, зависно од тога колико ови избори буду одговарали њему у његовој влади.

У бјелопољском срезу, осим кандидата Радикалне заједнице (ЈРЗ) и Удружене опозиције, није било других кандидата.

1. – На овим општинским изборима, **први пут** се појављује опозиција. Истина, нема победе опозиције, ни у једној општини овога среза, али се

опозиција појављује и поред терора који спроводи полицијски апарат владе Милана Стојадиновића, председника Југословенске радикалне заједнице (ЈРЗ).

2. – Избори су одржани на основу Закона о општинама, од 15. марта 1933. године, **јавно**.

3. – На овим изборима Удружена опозиција, на челу са Влатком Мачеком, јавила се у општинама Лозној, Мојковцу и Равној Ријеци – по један кандидат, а у општини шаховићкој два кандидата.

4. – Опозиција се јавила у једној мешовитој општини, где живе заједно православни и муслимани, где је био један кандидат Муслиман и један Србин. Остали кандидати за опозицију су се јавили исто тако у мешовитим општинама – у Павином Пољу, у Шаховићима и Равној Ријеци, где живи измешано становништво, домородачко и досељеничко, али без муслиманског живља.

5. – Опозиција је у општинама Павином Пољу и Шаховићима поставила по два кандидата, што значи да у њеним редовима није било страначке дисциплине, што је умањило њен успјех. Изгледа да су овде били у питању неки локални интереси и сукоб између појединих породица, које су иако биле опозиционо расположене, желеле да имају за кандидата свога човека, из породице.

6. – Међу опозиционим кандидатима било је припадника разних странака: демократа, земљорадника и других, али су сви иступали под окриљем Удружене опозиције.

7. – По социјалном саставу међу опозиционим кандидатима било је сељана, и то добро стојећих. Радника није било, нити интелектуалаца. Кандидати владине странке (ЈРЗ) били су: један адвокат и један студент, а остали су били сељаци.

8. – Кандидата није било са стране, него су сви били из исте општине, за одборнике као и за председнике, сем у Мојковцу, где је један био из друге општине, из Колашинских Поља.

9. – Ови општински избори били су јавни, али су били изложени и другим притисцима: од стране државног апарата (среских начелника, полицијских писара, жандарма), од појединих општинских и других чиновника (дјеловођа, благајника и писара), од режимски оријентисаних учитеља и других.

10. – На биралиштима је било, поред наведеног, и сукоба, нарочито у оним општинама где је било кандидата Удружене опозиције.

11. – На овим изборима је било и погрешно уписаних у бирачке спискове, али не располажемо тим подацима, јер су архиве из тог периода уништене.

12. – Свако бирачко место имало је свога чувара, који је водио рачуна о интересима свога кандидата, како не би био оштећен, али је било и оних који су најмање рачуна водили о своме кандидату, јер су под притиском полиције „жмурели где је год то било потребно“.

Ови избори су вршени на основу Закона о општинама, од 15. априла 1933. године, и то на следећим принципима.*

* Закон о општинама, Геца Кон, Београд 1933, П 269/12 св. 211.

чл. 21. 25 – Општински одбор се састоји од општине 3.000 до 5.000 становника из 24 одборника. У општини у којој је изузетно број становника мањи од 3.000 становника, општински одбор се састоји од 18 одборника.

21.26 – Општински одбор бира се општим, једнаким, непосредним и јавним гласањем на три године;

21.27 – За општинског одборника може бити изабран онај члан општине, који има бирачко право и који је навршио 25 година;

21.28 – Не могу бити одборници:

1. Општински службеници, док су у активној служби;
2. Чиновници оних власти који над општином воде непосредни надзор;
3. Сви они који су са општином у парници док се парница не заврши;
4. Општински законски предузимачи општинских радова и закупци општинских одбора и прихода;

5. Они који имају о управи општинске имовине, или о управи којег општинског завода, или повереног им од општине посла, о таквом послу рачун положити, док то не учине;

6. Онај који се без оправданог разлога није примио одборничке дужности приликом последњег избора;

7. Они који стално уживају издржавање или потпору општинских или јавних средстава, осим државних;

8. Они који су у сродству по крви четвртог, или по браку до другог степена закључно са предсједником или члановима управе;

21.29 – Лица која не говоре или не пишу службеним језиком, и лица која се налазе у активној или самоуправној служби, као и свештеници, не могу бити стављени као кандидати на првих шест места кандидатске листе;

21.30 – На пет дана пред редоне изборе не може никаква власт позвати бираче ни на какве скупове, као: на заједнички рад или кулук, или на војничке смотре или вежбање, осим случаја преке опасности; тако исто не може позивати ни поједине бираче, осим у случајевима ислеђивања злочина или престапа ма које врсте. Ако су бирачи били раније позвани или испуњени, мораће се растурити на три дана пре избора;

21.31 – Гласање се врши по бирачким списковима, на онолико места колико тих спискова има, а гласачко место мора бити на подручју исте општине. Гласање се не може вршити по богомољама;

Дан избора, место где ће се гласати и зграде у којима ће се гласати општинска управа ће објавити најмање 30 дана пре дана заказаног за изборе; у тај рок не рачуна се дан огласа и дан избора;

21.32 – За свако место где се гласа биће образован бирачки одбор који се састоји од три члана и исто толико заменика;

21.34 – Бирачки одбори одлучују већином гласова. Представници кандидатских листа имају право присуствовати раду бирачког одбора и стављати примедбе, које се на захтев уносе у записник.

21.35 – Бирачи могу гласати само један пут, само лично, на гласачко место своје општине;

Избор ће се вршити по кандидатским листама које морају садржати онолико кандидата и заменика колико општина има одборника;

21.37 – Кандидатска листа садржи: породично и рођено име, занимање и стан кандидата, датум и место издања и потписе предлагача.

21.38 – Кандидатска листа предаје се у два примерка (оригинал) надлежном суду, на потврду, непосредно или преко председника општине, најдаље до осмог дана пре избора. Листе предају два писмена предлагача, чије се изјаве стављају у записник. Предаје се и писмени пристанак кандидата за одборнике. Надлежни суд, у року од 48 сати од пријема прегледа листу, па ако је прописно састављена потврђује, у противном одбија, свјим решењем.

21.41 – Нико не сме ступити на биралиште под оружјем, осим случаја кад председник бирачког одбора позове оружану помоћ, ради одржања реда на биралишту.

21.42 – Бирачки одбор не може ником ускратити да гласа, који је уписан у бирачки списак.

21.44 – Гласање траје непрекидно од 7–18 сати, сем у случају нереда.

21.45 – За сво време гласања водиће се записник о свему што се деси. Сваки члан одбора може одвојити мишљење и стављати своје примедбе.

21.46 – Точење пића је забрањено.

21.50 – Против неправилности избора, има сваки уписани бирач право жалбе суду.

21.54 – Новоизабрани одборници уводе се у дужност десетог дана од дана избора.

21.56 – На првој седници одборници полажу заклетву.

21.61 – Да би одбор могао пуноважно решавати мора у седници бити половина и један више.

21.62 – Општински одбор решава већином гласова. При једнакој подели гласова сматра се да је предлог одбачен.

21.63 – Одборске седнице су јавне, осим у случају кад председник или једна петина присутних одборника затражи да седница буде тајна . . . Буџет и завршни рачун мора се решавати у јавној седници. Одлуке се увек проглашавају у јавној седници.

21.64 – На седници одбора се гласа јавно. Ако одбор одлучи да се гласа тајно, гласаће се листићима.

21.68 – О седницама одбора води се записник . . . Одборник има право да прикључи записнику своје одвојено мишљење. Записник потписује председник, већина присутних одборника и записничар.

21.136 – Овај закон важи за сеоске општине.

Овај закон је обнародован („Службене новине“ бр. 85. – XXVI) 15. априла 1933. године.

Овај закон о општинама, судећи по принципима које сам навео, био је прилично либералан, иако је гласање било јавно. Само је питање да ли је он стриктно примењиван. Интересантно је овде напоменути да бирачку способност имају по овом закону сви становници који су уведени у бирачки списак општине.

За општинског одборника могао је бити изабран онај члан општине који има бирачко право и који је навршио 25 година старости, што је у тадашњим условима било доста либерално. По овим прописима нису могли бити одборници они који не говоре службеним језиком и свештеници. Из овог случаја се види да је тадашња влада била прилично антиклерикална, јер је онемогућавала свештеницима да буду одборници. Поред овога, нису могли бити одборници они чиновници који врше непосредну власт над општином, као и они који су у некој парници са општином док се парница не заврши, као ни преузимаачи и закупци општинских радова, добара и прихода. Даље, нису могли бити одборници они који без оправданог разлога нису хтели да се приме одборничке дужности приликом последњег избора, и они који стално уживају издржавање и потпору општинских и других јавних средстава осим државних. Демократичност ових прописа огледа се у чињеници да општински одбор решава већином гласова и да се при једнакој подели гласова сматра да је предлог одбачен. Интересантно је да се о буџету и завршном рачуну решава у јавној седници.

Општински избори у целој Зетској Бановини, па и у бјелополском срезу, извршени су **22. новембра 1936.** године. Из следеће табеле ће се видети колико је у читавом бјелополском срезу и по општинама појединачно било гласова за владине кандидате (ЈРЗ) и опозиционе (УО).

Општина	Нандидат (ЈРЗ)	Нандидат (УО)	Број глас.	Укупно	Свега
Бијело Поље	Лазаревић Јово	–	404	404	692
	Анђелић Живко	–	288	288	
Затон	Бандовић Милан	–	343	343	634
	Хајдарпашић Хасо	–	291	291	
Корита	Алибашевић Елмаз	–	311	311	589
	Мекић Ибрахим	–	287	287	
Лозна	Ђоровић Јусуф	–	363	363	557
		Радовић Сретко	194	194	
Мојновац	Мрдовић Радивоје	–	282	282	470
		Томовић Божо	188	188	
Недануси	Раичевић Владо	–	414	414	589
	Раковић Димитрије	–	175	175	
Павино Поље	Њајевић Љубоје	–	282	282	712
		Секулић Марко	273	273	
		Јоксимовић Миле	157	157	

Равна Ријена	Сошић Тадиша	–	202	202	
	Журић Вуле	–	198	198	
	Андрић Михајло		111	111	511
Расово	Јоксимовић Вуко	–	402	402	
	Међедовић Ћерим	–	277	277	679
С. Поље	Нововић Гаврило	–	356	356	
	Пилица Шућро	–	281	281	
	Љешњак Нићифор	–	96	96	733
Шаховићи	Ђоговић Сава	–	265	265	
	Радојевић Њрсто		248	248	
	Љујић Миро		175	175	688
УКУПНО:					
	А/ За (ЈРЗ)	5.521			
	Б/ За (УО)	1.346	.....		6.864

У бјелопољском срезу у свим општинама Југословенска радикална заједница (ЈРЗ) је поставила своје кандидате, а Удружена опозиција (УО) своје. Из следеће табеле може се видјети колико је који кандидат и владине странке (ЈРЗ) и Удружене опозиције (УО) добио гласова укупно и појединачно у свим општинама среза:

Кандидат	Општина	Гласова	Укупно
1. Лазаревић Јово	Бијело Поље	404	404
2. Анђелић Живко	Бијело Поље	288	288
		Укупно:	692
1. Бандовић Милан	Затон	343	343
2. Хајдарпашић Хасо	Затон	291	291
		Укупно:	634
1. Алибашић Елмаз	Корита	311	310
2. Мекић Ибрахим	Корита	287	287
		Укупно:	598
1. Ћоровић Јусо	Лозна	363	363
2. Радовић Сретко	Лозна	194	194
		Укупно:	557

1. Мрдовић Радивоје	Мојновац	282	282
2. Томовић Божо	Мојновац	188	188
		Укупно:	470
1. Раичевић Владо	Недакуси	414	414
2. Раковић Димитрије	Недакуси	175	175
		Укупно:	589
1. Њљајевић Љубоје	Павино Поље	282	282
2. Секулић Марно	Павино Поље	273	273
3. Јонсимовић Миле	Павино Поље	157	157
		Укупно:	712
1. Сошић Тадиша	Равна Ријена	202	202
2. Журић Вуле	Равна Ријена	198	198
3. Андрић Михајло	Равна Ријена	111	111
		Укупно:	511
1. Јонсимовић Вуко	Расовска	402	402
2. Међедовић Ћерим	Расовска	277	277
		Укупно:	679
1. Нововић Гаврило	Савино Поље	356	356
2. Пилица Шућро	Савино Поље	281	281
3. Љешњак Нићифор	Савино Поље	96	96
		Укупно:	733
1. Ђоговић Сава	Шаховићи	265	265
2. Радојевић Крсто	Шаховићи	248	248
3. Љујић Миро	Шаховићи	175	175
		Укупно:	689
		СВЕГА:	6.864